Series RLH/1

Set 4

कोड नं.
Code No. **52/1**

रोल नं.
Roll No.

परीक्षार्थी कोड को उत्तर–पुस्तिका के मुख–पृष्ठ पर अवश्य लिखें।
Candidates must write the Code on the title page of the answer-book.

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न–पत्र में मुद्रित पृष्ठ **16** हैं।
- प्रश्न–पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिए गए कोड नम्बर को छात्र उत्तर–पुस्तिका के मुख–पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न–पत्र में **18** प्रश्न हैं।
- **कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।**
- इस प्रश्न–पत्र को पढ़ने के लिए 15 मिनट का समय दिया गया है। प्रश्न–पत्र का वितरण पूर्वाह्ण में 10:15 बजे किया जाएगा। 10:15 बजे से 10:30 बजे तक छात्र केवल प्रश्न–पत्र को पढ़ेंगे और इस अवधि के दौरान वे उत्तर–पुस्तिका पर कोई उत्तर नहीं लिखेंगे।
- Please check that this question paper contains **16** printed pages.
- Code number given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- Please check that this question paper contains **18** questions.
- **Please write down the Serial Number of the question before attempting it.**
- 15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

सङ्कलनात्मकं मूल्याङ्कनम् - II

SUMMATIVE ASSESSMENT-II

संस्कृतम् (सम्प्रेषणाधारितम्)

COMMUNICATIVE SANSKRIT

अवधिः : होरात्रयम्] *[पूर्णांकाः : 90*

निर्धारित समय : 3 घण्टे] *[अधिकतम अंक : 90*

Time allowed : 3 hours] *[Maximum marks : 90*

[P.T.O.

खण्डः क : अपठितांश-अवबोधनम् (अपठितांश-अवबोधन) 15 अङ्काः

Section A : Unseen Reading Comprehension

खण्डः ख : रचनात्मककार्यम् (रचनात्मक-कार्य) 15 अङ्काः

Section B : Writing Skills

खण्डः ग : अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (अनुप्रयुक्त व्याकरण) 30 अङ्काः

Section C : Applied Grammar

खण्डः घ : पठित-अवबोधनम् (पठित-अवबोधन) 30 अङ्काः

Section D : Reading Comprehension

निर्देशाः

Instructions :

(i) *अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।*

इस प्रश्न-पत्र में चार खण्ड हैं।

This question paper has four sections.

(ii) *प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।*

प्रत्येक खण्ड के उत्तर एक ही जगह पर क्रम से लिखने होंगे।

The answers to each section must be written at one place.

(iii) *प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।*

प्रश्न-पत्र के अनुसार प्रश्न-संख्या अवश्य ही लिखनी होगी।

Write the question number according to the question paper.

(iv) *सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि* ***संस्कृतेन*** *लेखनीयानि।*

सभी प्रश्नों के उत्तर ***संस्कृत*** *में लिखिए।*

Answer all the questions in ***Sanskrit.***

खण्डः 'क' (Section A)

अपठितांश–अवबोधनम् (अपठित–अवबोधन)

Unseen Reading Comprehension

15 अङ्काः

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत :

निम्नलिखित अनुच्छेद को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए :

Read the following passage and answer the given questions in Sanskrit :

काचित् बालिका आसीत्। एकदा सा क्रीडितुं मित्रैः सह उद्यानं प्रति गच्छति। उद्याने अनेके वानराः अपि आसन्। बालाः वानरान् दृष्ट्वा अतीव प्रसन्नाः भवन्ति। वानराः अपि बालान् दृष्ट्वा प्रसन्नाः भवन्ति। वानराः वृक्षस्य उपरि आसन्। बालाः वृक्षस्य अधः उपविशन्ति। वानराः अपि अधः आगत्य उपविशन्ति। इदं दृष्ट्वा बालाः चकिताः भवन्ति। वानरैः सह च खेलितुम् इच्छन्ति। वानराः बालानाम् भावम् अवगच्छन्ति। ते बालानां समीपे आगत्य अनेक–क्रीड़ाः कुर्वन्ति। सर्वे मिलित्वा आनन्देन क्रीडन्ति। प्रसन्नाः वानराः वृक्षान् आरुह्य बालानां कृते फलानि क्षिपन्ति। सर्वे मिलित्वा फलानि खादन्ति, प्रसन्नाः च भवन्ति।

प्रश्नाः

I. एकपदेन उत्तरत। 1×2=2

एक शब्द में उत्तर दीजिए।

Answer in one word.

(i) बालिका क्रीडितुं कुत्र गच्छति?

(ii) वानराः बालानां कृते कानि क्षिपन्ति?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत। 2×2=4

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए।

Answer in a complete sentence.

(i) वानराः कान् दृष्ट्वा प्रसन्नाः भवन्ति?

(ii) सर्वे मिलित्वा किं खादन्ति?

III. प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत : ½×4=2

दिए गए विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर लिखिए :

Choose and write the appropriate answer from the given options :

(क) गद्यांशे 'क्षिपन्ति' क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् अस्ति?

(i) बालाः (ii) वानराः

(iii) फलानि (iv) सर्वे।

(ख) 'एकदा सा क्रीडितुं मित्रैः सह उद्यानं प्रति गच्छति' इति वाक्ये 'सा' सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम्?

(i) वानराय (ii) बालेभ्यः

(iii) बालिकायै (iv) वानरेभ्यः।

(ग) गद्यांशे 'सर्वे' इति कर्तृपदस्य क्रियापदं किं प्रयुक्तम्?

(i) आसन् (ii) क्षिपन्ति

(iii) भवन्ति (iv) क्रीडन्ति।

(घ) अनुच्छेदे 'नीचैः' इति अर्थे किं पदं प्रयुक्तम्?

(i) समीपे (ii) अधः

(iii) उपरि (iv) आगत्य।

IV. अस्य अनुच्छेदस्य कृते समुचितं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत। 2

इस अनुच्छेद के लिए उपयुक्त शीर्षक संस्कृत में लिखिए।

Write the appropriate title for this passage in Sanskrit.

2. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत :

निम्नलिखित श्लोक को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए :

Read the following *shloka* and answer the given questions in Sanskrit :

'उद्यमेनैव सिध्यन्ति कार्याणि न मनोरथैः।
न हि सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशन्ति मुखे मृगाः।।'

प्रश्ना :

I. एकपदेन उत्तरत। 1

एक शब्द में उत्तर दीजिए।

Answer in one word.

उद्यमेन कानि सिध्यन्ति?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत। 1×2=2

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए।

Answer in a complete sentence.

(i) कार्याणि कैः न सिध्यन्ति?

(ii) सुप्तस्य सिंहस्य मुखे के न प्रविशन्ति?

III. प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत : 1×2=2

दिए गए विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर लिखिए :

Choose and write the appropriate answer from the given options :

(क) श्लोके 'परिश्रमेण' इत्यस्य किं पर्यायपदं प्रयुक्तम्?

(i) मनोरथैः

(ii) उद्यमेन

(iii) कार्याणि।

(ख) श्लोके 'सुप्तस्य' इति विशेषणपदस्य किं विशेष्यपदं प्रयुक्तम्?

(i) मुखे

(ii) मृगाः

(iii) सिंहस्य।

खण्डः 'ख' (Section B)

रचनात्मककार्यम् (रचनात्मक कार्य)

Writing Skills

15 अङ्काः

3. 'मित्रं' प्रति लिखितम् अधः पत्रं मञ्जूषापदसहायतया पूरयित्वा पुनः लिखत : ½×10=5

'मित्र' को लिखे गए निम्नलिखित पत्र को मंजूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से पूर्ण कर पुनः लिखिए :

Complete the following letter written to a friend with the help of the words given in the box and rewrite the same :

(i) ____________।

(ii) ____________!

(iii) ____________ नमस्ते ।

मन्ये भवान् (iv) ____________। वयम् (v) ____________ अत्र सर्वे कुशलिनः स्मः। अग्रिम-सप्ताहे अहं मित्रैः (vi) ____________ भ्रमितुं त्रिपुराप्रदेशं गमिष्यामि। श्रूयते यत् (vii) ____________ अतीव सुन्दरम् अस्ति। ततः (viii) ____________ तस्य प्रदेशस्य सम्पूर्णं वर्णनं करिष्यामि। आशासे (ix) ____________ अपि तत्र अवश्यमेव गमिष्यति।

अहं पुनः लेखिष्यामि। सर्वेभ्यः मम नमस्काराः। आवां शीघ्रं मिलावः।

भवतः मित्रम्,

(x) ____________।

मञ्जूषा

अपि, सस्नेह, सह, कुशली, छात्रावासतः, आगत्य श्यामलेशः, भवान्, त्रिपुराराज्यम्, प्रियमित्र!

4. अधः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया **पञ्च**वाक्यानि संस्कृतेन लिखत : 2×5=10

नीचे दिए गए चित्र का वर्णन मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से **पाँच** संस्कृत वाक्यों में कीजिए :

Describe the following picture in **five** Sanskrit sentences with the help of the words given in the box below :

मञ्जूषा

उद्यानम्, अवकाशः, भ्रमणार्थम्, जनाः, बालिकाः, बालकाः, भोजनम्, वृक्षाः, अधः, क्रीडन्ति, खादन्ति, भ्रमन्ति, सन्ति, कन्दुकेन, पादपाः, अस्ति, नद्याः, तटे, सर्वे, प्रसन्नाः।

अथवा (OR)

मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां साहाय्येन निम्नलिखितं विषयम् अधिकृत्य **पञ्च** संस्कृतवाक्येषु एकम् अनुच्छेदं लिखत : 2×5=10

मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से निम्नलिखित विषय पर **पाँच** संस्कृत वाक्यों में एक अनुच्छेद लिखिए :

Write a paragraph in **five** Sanskrit sentences on the following topic with the help of the words given in the box :

"प्रातःकालः"

मञ्जूषा

भ्रमन्ति, क्रीडन्ति, गायन्ति, कूजन्ति, गच्छन्ति, तरन्ति, विचरन्ति, जनाः, खगाः, पशवः, बालाः, यत्र-तत्र, समयः, मनोहरः, उपवनेषु, मार्गेषु, सूर्योदयः, मीनाः।

खण्डः 'ग' (Section C)

अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (अनुप्रयुक्त व्याकरण)

Applied Grammar

30 अङ्काः

1×4=4

5. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदेषु सन्धिं सन्धिच्छेदं वा कृत्वा लिखत :

निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों में सन्धि अथवा सन्धिविच्छेद करके लिखिए :

Write the underlined words of the following sentences after joining or disjoining Sandhis :

(i) यदि+अपि सः बालः तथापि सः सुन्दरं गायति।

(ii) ने+अनं शरीरस्य अतीव महत्त्वपूर्णम् अङ्गम् अस्ति।

(iii) जगदीश्वरः कुत्र न विराजते।

(iv) मृगाश्चरन्ति।

6. अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समासं विग्रहं वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत : 1×5=5

निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों का समास अथवा विग्रह दिए गए विकल्पों में से चुनकर लिखिए :

Choose and write the correct compounded or expounded forms of the underlined words in the following sentences :

(क) मातापितरौ पूजनीयौ।

(i) मातुः पितुः च
(ii) मातरौ पितरौ च
(iii) माता च पिता च
(iv) मात्रोः पित्रोः च।

(ख) दत्तं धनं यस्मै सः जनः आगच्छति।

(i) दत्तधनम्
(ii) दत्तधनः
(iii) दत्तधनाय
(iv) दत्तधनस्य।

(ग) पीतदुग्धा बालिका भ्रमति।

(i) पीतं दुग्धम्
(ii) पीतं दुग्धं येन सः
(iii) पीतं दुग्धं यया सा
(iv) पीतं च दुग्धं च।

(घ) श्रीरामः मृगस्य पश्चात् गच्छति।

(i) अनुमृगम्
(ii) अनुमृगः
(iii) उपमृगम्
(iv) प्रतिमृगम्।

(ङ) तत् <u>सचित्रं</u> पुस्तकम् अत्र आनय।

(i) चित्रस्य समीपे (ii) चित्रस्य पश्चात्

(iii) चित्रेण सहितम् (iv) चित्रस्य अभावः।

7. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रकृति-प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा उचितम् उत्तरं विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत : 1×5=5

निम्नलिखित वाक्यों में रेखाङ्कित पदों के प्रकृति-प्रत्ययों को जोड़कर अथवा पृथक् करके उचित उत्तर विकल्पों में से चुनकर लिखिए :

Write the underlined words of the following sentences after joining or disjoining suffixes to the roots or words, selecting the correct answer from the options given below :

(क) <u>पठ्+शतृ</u> बालकः शनैः-शनैः गच्छति।

(i) पठन्

(ii) पठन्तम्

(iii) पठतः

(ख) <u>वृध्+शानच्</u> बालिकायै दुग्धं यच्छ।

(i) वर्धमाना

(ii) वर्धमानायै

(iii) वर्धमानायाः।

(ग) <u>मानवता</u> एव मानवस्य भूषणम् अस्ति।

(i) मानव+त्व

(ii) मानव+तल्

(iii) मानव+टाप्

(घ) वानरस्य <u>चपल+त्व</u> बालेभ्यः रोचते।

(i) चपलत्व

(ii) चपलत्वम्

(iii) चपलता।

(ङ) <u>तपस्विन्+ङीप्</u> गीतं गायति।

(i) तपस्वी

(ii) तपस्वि

(iii) तपस्विनी।

8. अधोलिखितवाक्येषु रिक्तस्थानानि मञ्जूषायां प्रदत्तैः उचितैः अव्ययपदैः पूरयित्वा लिखत : 1×5=5

निम्नलिखित वाक्यों में रिक्त स्थानों की पूर्ति दिए गए उचित अव्ययों के द्वारा करके पुनः लिखिए :

Fill in the blanks in the following sentences with appropriate indeclinables given in the box below and rewrite the same :

(i) सः______ पठितुम् इच्छति?

(ii) तत्र ______ गच्छ।

(iii) ते सर्वे ______ नाटिकां द्रष्टुम् अगच्छन्।

(iv) ते ______ नूतनं पुस्तकं पठिष्यन्ति।

(v) त्वं कथयितुम् इच्छसि______ सः श्वः आगमिष्यति।

मञ्जूषा

यत्, मा, श्वः, कुत्र, ह्यः।

9. उचितं सङ्ख्यापदं चित्वा वाक्यानि पूरयत। 1×5=5

उचित संख्यापद चुनकर वाक्य पूर्ण कीजिए।

Choose the correct numerical word and complete the sentences.

(i) सः ______ पत्रं लिखति। (एकः, एकां, एकम्)

(ii) स्यूते ______ पुस्तकानि सन्ति। (तिस्रः, त्रीणि, त्रयः)

(iii) ______ छात्रायाः माता आगच्छति। (एकस्याः, एकस्य, एकस्याम्)

(iv) ______ बालिके प्रतिदिनं गायतः। (द्वौ, द्वे, द्वाभ्याम्)

(v) ______ बालकाः क्रीडन्ति। (चत्वारि, चत्वारः, चतस्रः)

10. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदम् अशुद्धम् अस्ति। प्रदत्तविकल्पेभ्यः समुचितम् उत्तरं चित्वा अशुद्धपदं संशोध्य लिखत : 1×6=6

नीचे दिए गए वाक्यों में रेखांकित पद अशुद्ध हैं। दिए गए विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर अशुद्ध पद को संशोधित कर लिखिए :

Choose the correct answer from the given options and correct the underlined incorrect words in the following sentences :

(क) तौ महिले गच्छतः।

(i) महिलाः (ii) पुरुषौ

(iii) पुरुषेभ्यः (iv) पुरुषयोः।

(ख) वानराः अकूर्दः।

(i) अकूर्दत् (ii) अकूर्दताम्

(iii) अकूर्दन् (iv) अकूर्दत।

(ग) अहम् सेवफलं खादति।

(i) आवाम् (ii) वयम्

(iii) त्वम् (iv) सः।

(घ) वयं जन्तुशालां ह्यः गमिष्यामः।

(i) गमिष्यामि (ii) अगच्छाम

(iii) अगच्छाव (iv) गच्छामः।

(ङ) यूयं गृहं गच्छथः।

(i) त्वम् (ii) युवाम्

(iii) तौ (iv) ते।

(च) वानरः कुत्र न कूर्दन्ति?

(i) कूर्दसि (ii) कूर्दति

(iii) कूर्दतः (iv) कूर्दिष्यन्ति।

खण्डः 'घ' (Section D)

पठित-अवबोधनम् (पठित-अवबोधन)

Reading Comprehension — 30 अङ्काः

11. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत :

निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए :

Read the following prose passage and answer the given questions in Sanskrit :

"गृहे तस्य भार्या सपदि समागतं पतिं दृष्ट्वा अपृच्छत्– "आर्य! किं सर्वगतं कुशलं वर्तते? अयथाकालं समागतोऽसि?" सम्प्रति धर्ममतिः सः पश्चात्तापेन दग्धमानसः सर्वं वृत्तान्तं निवेद्य सकरुणम् उच्चैः अक्रन्दत्। बुद्धिमती सा अवदत् – "अलं चिन्तया। आपदां तरणिः धैर्यम्।" इदानीं विषादं त्यक्त्वा उद्यमः क्रियताम्।"

(I) एकपदेन उत्तरत। 1

एक पद में उत्तर लिखिए।

Answer in one word.

किं त्यक्त्वा उद्यमः करणीयः?

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत। 1

पूर्ण वाक्य में उत्तर लिखिए।

Answer in a complete sentence.

आपदां तरणिः किम्?

(III) विकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत : 1×2=2

विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर लिखिए :

Choose and write the correct answer from the given options :

(क) 'बुद्धिमती सा अवदत्' इति वाक्ये 'सा' सर्वनामपदं कस्यै प्रयुक्तम्?

(i) भार्यायै

(ii) धैर्याय

(iii) पत्ये।

(ख) 'नीचैः' इति पदस्य किं विलोमपदम् अत्र प्रयुक्तम्?

(i) अलम्

(ii) सम्प्रति

(iii) उच्चैः।

12. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत :

निम्नलिखित श्लोक को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए :

Read the following *shloka* and answer the given questions in Sanskrit :

"आचारः प्रथमो धर्मः इत्येतद् विदुषां वचः।

तस्माद् रक्षेत् सदाचारं प्राणेभ्योऽपि विशेषतः॥" 1

(I) एकपदेन उत्तरत।

एक पद में उत्तर दीजिए।

Answer in one word.

प्रथम: धर्म: क: ?

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत। 1

पूर्णवाक्य में उत्तर लिखिए।

Answer in a complete sentence.

सदाचारः केभ्यः रक्षणीयः?

(III) विकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत। 1×2=2

विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर लिखिए।

Choose and write correct answer from the given options.

(क) 'धर्म:' इति पदस्य विशेषणपदं किम् ?

(i) आचारः (ii) सदाचारः

(iii) प्रथमः (iv) वचः।

(ख) श्लोके 'विदुषाम्' इति पदं कस्मिन् अर्थे प्रयुक्तम्?

(i) आचाराणाम् (ii) बुद्धिमताम्

(iii) सज्जनानाम् (iv) चतुराणाम्।

अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत :

निम्नलिखित नाट्यांश को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के संस्कृत में उत्तर दीजिए :

Read the following drama passage and answer the given questions in Sanskrit :

"श्रीकृष्णः– पार्थ! पश्य, पश्य! एतद् विमुच्यते ब्रह्मास्त्रं द्रोणपुत्रेण! त्रैलोक्यं दहन् इव प्रचण्डज्वालः अग्निः परितः प्रसरति। अर्जुन! अर्जुन! त्वमपि मुञ्च ब्रह्मास्त्रं एतत् निवारयितुम्।

अर्जुनः– नमः भगवते! स्वस्ति आचार्यपुत्राय। स्वस्ति मे भ्रातृभ्यः। उत्सृज्यते मया ब्रह्मास्त्रम्। अस्त्रम् अस्त्रेण शाम्यताम्।

(ततः प्रविशतः व्यासनारदौ)

नारदः– (व्यासं प्रति) पश्यतु भवान्। कोऽयम् अनर्थः क्रियते एताभ्यां वीराभ्याम्। समन्ताद् वर्धमानाः प्रचण्डानलशिखाः आकाशं लिहन्ति इव। गगनात् सहस्रशः उल्काः भूमौ पतन्ति। कम्पते खलु सपर्वत-वन-द्रुमा सकला मही। पवनः स्तब्धः जातः। सहस्रांशुः न भासते।"

(I) एकपदेन उत्तरत। 1

एक पद में उत्तर दीजिए।

Answer in one word.

उल्काः कुत्र पतन्ति?

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत। 1

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए।

Answer in a complete sentence.

ब्रह्मास्त्रं केन विमुच्यते?

(III) विकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत। 1×2=2

विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर लिखिए।

Choose and write the correct answer from the given options.

(क) 'लिहन्ति' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम्?

(i) वर्धमानाः (ii) प्रचण्डानलशिखाः

(iii) ब्रह्मास्त्राणि (iv) उल्काः।

(ख) 'त्यज्यते' इति अर्थे अत्र किं पदं प्रयुक्तम्?

(i) प्रसरति (ii) क्रियते

(iii) विमुच्यते (iv) भासते।

14. अधोलिखितकथनानां समुचितम् भावं विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत : 1×2=2

निम्नलिखित कथनों का समुचित भाव विकल्पों में से चुनकर लिखिए :

Choose and write the correct gist of the following sentences from the given options :

(क) 'कालःचक्रवत् सततं परिवर्तमानः।'

(i) समयः निरन्तरं गतिशीलः।

(ii) समयः बलवान् अस्ति।

(iii) चक्रं सदैव गतिशीलः भवति।

(ख) 'जीवाः सर्वेऽत्र मोदन्ताम्।'

(i) सर्वे मनुष्याः प्रसन्नाः भवेयुः।

(ii) सर्वे पशु–पक्षिणः प्रसन्नाः सन्ति।

(iii) सृष्टौ सर्वे प्राणिनः प्रसन्नाः भवेयुः।

5. मञ्जूषातः समुचितं पदं चित्वा अधोलिखितश्लोक**द्वयस्य** अन्वयं पूरयत : 1×4=4

मञ्जूषा में से समुचित पद चुनकर निम्नलिखित **दोनों** श्लोकों के अन्वय को पूर्ण कीजिए :

Complete the prose order of the following **two** *shlokas* by choosing the appropriate words given in the box :

(क) ''अधुना रमणीया हि, सृष्टिरेषा जगत्पतेः।
जीवाः सर्वेऽत्र मोदन्तां, भावयन्तः परस्परम्।।''

अन्वयः

______ (i) जगत्पतेः सृष्टिः हि अधुना रमणीया।

______ (ii) जीवाः अत्र परस्परं भावयन्तः मोदन्ताम्।

(ख) ''सर्वस्तरतु दुर्गाणि, सर्वो भद्राणि पश्यतु।
सर्वः कामानवाप्नोतु, सर्वः सर्वत्र नन्दतु।।''

अन्वयः

सर्वः दुर्गाणि ______ (iii) , सर्वः भद्राणि पश्यतु।

सर्वः कामान् अवाप्नोतु, सर्वः ______ (iv) नन्दतु।

मञ्जूषा

तरतु, एषा, सर्वत्र, सर्वे।

. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत। 1×5=5

रेखांकित पदों के आधार पर प्रश्न निर्माण कीजिए।

Frame the questions on the basis of the underlined words :

(i) सः श्रमं कृत्वा <u>धनम्</u> अर्जितवान्।

(ii) <u>विमूढधीः</u> अपक्वं फलं खादति।

(iii) महारथाः ब्रह्मास्त्रं न प्रयुक्तवन्तः।

(iv) अरुणाचलप्रदेशस्य राजधानी ईटानगरम् अस्ति।

(v) संवत्सरे द्वादश मासाः भवन्ति।

17. अधोलिखितानि वाक्यानि घटनाक्रमानुसारं लिखत। ½×8=4

निम्नलिखित वाक्यों को घटना के क्रमानुसार लिखिए।

Write the following sentences in their sequential order.

(i) एकदा राजहंसः काकस्य ध्वनिं श्रुत्वा क्रुद्धः भवति।

(ii) अन्ये अनेके पक्षिणः अपि प्रविशन्ति।

(iii) प्रकृतिमातुः आज्ञया सर्वे मिलित्वा आनन्देन निवसन्ति।

(iv) सः काकं अनेकानि कटुवचनानि कथयति।

(v) सर्वे आत्मप्रशंसां कुर्वन्ति।

(vi) तत् श्रुत्वा काकः कुपितः भवति।

(vii) तयोः मध्ये विवादः भवति।

(viii) पक्षिणां राजा 'कः' इति विवादः अभवत्।

18. रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुसारम् अर्थं चित्वा लिखत। 1×3=3

रेखांकित पदों के प्रसंगानुसार अर्थ चुनकर लिखिए।

Choose and write the contextual meanings of the underlined words.

(क) द्रौणेः अस्त्रम् अस्मान् दहति।

(i) तिरस्करोति (ii) ज्वालयति

(iii) क्षिपति (iv) ताडयति।

(ख) पुष्पाणां समृद्धिः सुगन्धिः च मनोहरः।

(i) सुखम् (ii) धनम्

(iii) बाहुल्यम् (iv) ऐश्वर्यम्।

(ग) काकः कृष्णः।

(i) श्यामवर्णीयः (ii) आकर्षकः

(iii) भगवान् कृष्णः (iv) कृषकः।